

บทคัดย่อ

ในภาวะที่ทรัพยากรป่าไม้อันเคยเป็นแหล่งให้ปัจจัยสี่แก่เกษตรกรกำลังร่อยหรอลงไป การพัฒนาระบบต้นไม้ในฟาร์มซึ่งเป็นระบบที่มีอยู่แล้วให้ก้าวขึ้นมาเป็นแหล่งทรัพยากรที่พึ่งพิงได้ของเกษตรกรแทนที่ โดยการผสมผสานต้นไม้เข้าไปในระบบ จะช่วยทำให้เกิดภาพรวมวิถีชีวิตของเกษตรกรมากขึ้น ป่าไม้สาธารณะนอกหมู่บ้านอาจเป็นปัจจัยหนึ่งที่มีอิทธิพลต่อจำนวนต้นไม้ในไร่นา (ฟาร์ม) วัตถุประสงค์ของการศึกษานี้จึงเพื่อวินิจฉัยปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อปริมาณต้นไม้ในไร่นา และเงื่อนไขของเกษตรกรในการผสมผสานต้นไม้เข้าไปในไร่นา ทั้งนี้โดยการเปรียบเทียบชุมชนที่มีแหล่งทรัพยากรป่าไม้สาธารณะต่างกันวิธีการศึกษาใช้เทคนิคการประเมินสภาวะชนบทแบบเร่งด่วน (Rapid Rural Appraisal-RRA) ออกศึกษาในพื้นที่อำเภอกะนวน จังหวัดขอนแก่น โดยเลือกหมู่บ้านที่ศึกษา 3 หมู่บ้าน ซึ่งมีระยะทางห่างจากป่าสาธารณะนอกหมู่บ้านคือ ป่าดงช้างต่างกันเป็น 3 ระดับคือ ใกล้ ปานกลาง ไกล และเลือกครัวเรือนในแต่ละหมู่บ้านโดยแบ่งเป็น 3 ระดับคือ ครัวเรือนที่มีจำนวนต้นไม้ในฟาร์มมาก ปานกลาง และน้อย ได้ทำการออกสัมภาษณ์ครัวเรือนที่คัดเลือกไว้ โดยสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง ตามแบบคำถามหลักที่ได้ตั้งไว้ผลการศึกษาชี้ให้เห็นว่าป่าสาธารณะนอกหมู่บ้านมีอิทธิพลต่อจำนวนต้นไม้ในฟาร์มของแต่ละหมู่บ้าน หมู่บ้านที่อยู่ใกล้ป่าสาธารณะจะมีต้นไม้ในฟาร์มเป็นจำนวนมากกว่าในหมู่บ้านที่อยู่ห่างจากป่าสาธารณะ ทั้งนี้เพราะหมู่บ้านที่อยู่ใกล้ป่าสามารถพึ่งพิงป่าได้น้อยกว่าหมู่บ้านที่อยู่ไกล จึงต้องอาศัยต้นไม้ในฟาร์มแทนขนาดพื้นที่ถือครองเป็นอีกปัจจัยหนึ่งโดยมีสหสัมพันธ์ในทางตรงอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติกับจำนวนต้นไม้ ดังนั้นฟาร์มที่มีพื้นที่มากจึงมักมีต้นไม้มากกว่าฟาร์มที่มีพื้นที่น้อย และลักษณะภูมิประเทศที่ตั้งฟาร์มก็มีอิทธิพลต่อจำนวนต้นไม้ในฟาร์ม เงื่อนไขของเกษตรกรในการผสมผสานต้นไม้เข้าไปในฟาร์ม ได้แก่ 1. การมีกล้าไม้ 2. การมีพื้นที่เพียงพอที่จะแบ่งไปปลูกต้นไม้ โดยยังสามารถผลิตพืชเพื่อยังชีพได้เพียงพอ 3. ชนิดของต้นไม้ที่เหมาะสมที่จะปลูก ซึ่งมักขึ้นอยู่กับประโยชน์ในการอุปโภคบริโภคของเกษตรกรเป็นหลัก 4. สถานที่ปลูกและรูปแบบในการปลูกที่เหมาะสมในฟาร์ม 5. ผลกระทบของต้นไม้ต่อพืชเกษตรที่ปลูกร่วมกัน และ 6. อิทธิพลของต้นไม้ต่อระบบนิเวศ ซึ่งเงื่อนไขเหล่านี้มีความแตกต่างกันในแต่ละครัวเรือนของเกษตรกรขึ้นกับปัจจัยสำคัญ ได้แก่ ขนาดพื้นที่ถือครอง ความใกล้ไกลจากป่าสาธารณะ และลักษณะภูมิประเทศที่ตั้งฟาร์ม เป็นต้น

Title : Factors influencing number of trees and farmers' conditions for trees' integration in the farming system. A case study of District of Kranuan, Khon Kaen, Northeast Thailand.

Researchers : Patma Vityakon
Anan Polthance
Wilaiwatt Grisanaputi

Research assistants : Nitaya Kantisophon
Mayuree Ungsiriphaisan
Marisa Puagchantuk

Contact : Sustainable land use in the Northeast Project
Faculty of Agriculture, Khon Kaen University,
Khon Kaen, 40002, Thailand.
1994

ABSTRACT

The decline of forest resource, once the mainstay of many life supporting items for rural people, has highlighted the potential of existing trees in the farming system of the Northeast as the forest substitute. Development of the system can be done by appropriately integrating trees into the farming system. This is seen as one way to increase the rural system sustainability. Public forest, a common resource, is seen as a factor influencing number of trees on farms. The objectives of this study are to identify factors influencing number of trees on farms and farmers' criteria for integrating trees into farming system based on the different levels of availability of public forest to communities. Rapid Rural Appraisal (RRA) technique was employed to study three villages of District of Kranuan, Khon Kaen, which were located at 3 different distances (1.5, 5, and 9km) from a public forest. Furthermore, in each village 3 categories of households (farms) were selected based on number of trees on farms (high, medium, and low). Semi-structured interviews were conducted on the selected households along the line of the predesigned main topics. The results showed that the public forest situated outside the

villages exerted influence on the number of trees on farms. The village located close to the forest had more trees on farms than those situated further from the forest. This is due to the higher availability of forest resources to the closer village which rendered less use of the trees on farms, while the distant villages had to rely more on their farm trees due to their lower availability of the forest resources. Size of cultivated land had significant positive correlation with number of trees and appeared to be the most significant factor influencing the number of tree on farms. Larger farms (areawise) usually had more trees on farms than smaller ones. Terrain where farms are situated also had influence on the number of farm trees. Farmers' criteria for integrating trees into farms included : 1. availability of tree seedlings, 2. size of cultivated land, 3. kinds of trees to be grown which primarily depended on their uses made by farmers, 4. appropriate places where trees should be grown, 5. effects of trees on agricultural crops grown in association, and 6. effects of trees on the ecosystem. The degree which these criteria affect farmers' decision varies from farmers to farmers based on factors such as size of cultivated land, availability of public forest and farm terrain.